

LIITE

KULTTUURIYMPÄRISTÖT MAANKÄYTÖN
MUUTOS- JA SELVITYSALUEILLA

Osana kulttuuriympäristöselvitystä on tarkemmin tarkasteltu osayleiskaavatyössä määriteltyjä potentiaalisia muutos- ja selvitysalueita. Selvitykseen on koottu historiallista tausta-aineistoa, kuvattu alueen nykytilan ominaispiirteitä ja vaalittava kulttuuriympäristön arvoja.

Selvityksen tuloksena on annettu suositukset kulttuuriympäristön huomioon ottamisesta osayleiskaavoituksessa.

Tämä liite sisältää tarkennetun tarkastelun koskien neljää keskustan ulkopuolista muutos ja selvitysaluetta.

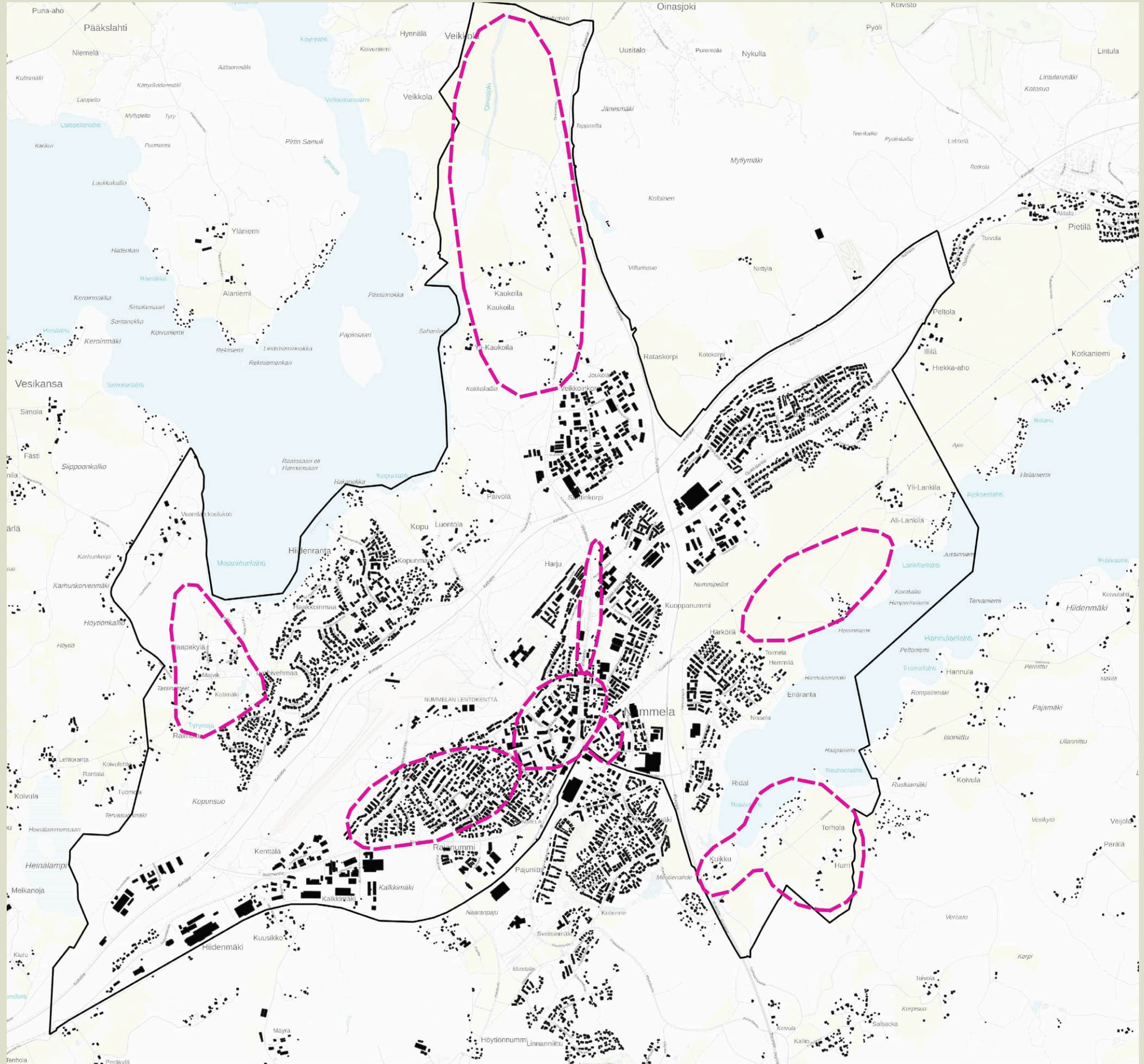
- Kaukoila- Veikkolan alue
- Haapakylän alue
- Härköilän ryhmäkylä ja viljelysaukea
- Torholan kylän pohjoiset alueet, Kuikku ja Hurri

Keskustan ja Vanhan Nummelan muutosalueet on kuvattu selvityksen pääraportissa.

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy

30.12.2025

Osayleiskaava-alueen rajausta ja kaavatyössä määritellyt muutos- ja selvitysalueet.



KAUKOILA - VEIKKOLA

Selvitysalueen pohjoisosa on osa laajempaa peltoaukeaa, jonka läpi kulkee Hiidenvedeen päättävä Oinasjoki. Aukean itäreunalla kulkeva Oinasjoentie on ainakin jo 1700- luvun kartoilla näkyvä historiallinen tie. Tämä pohjoinen osa on kuulunut Veikkolan kylään. Veikkolan kylätontti sijaitsi selvitysalueen ulkopuolelle jäävän Veikkolan nykyisen tilakeskuksen paikalla.

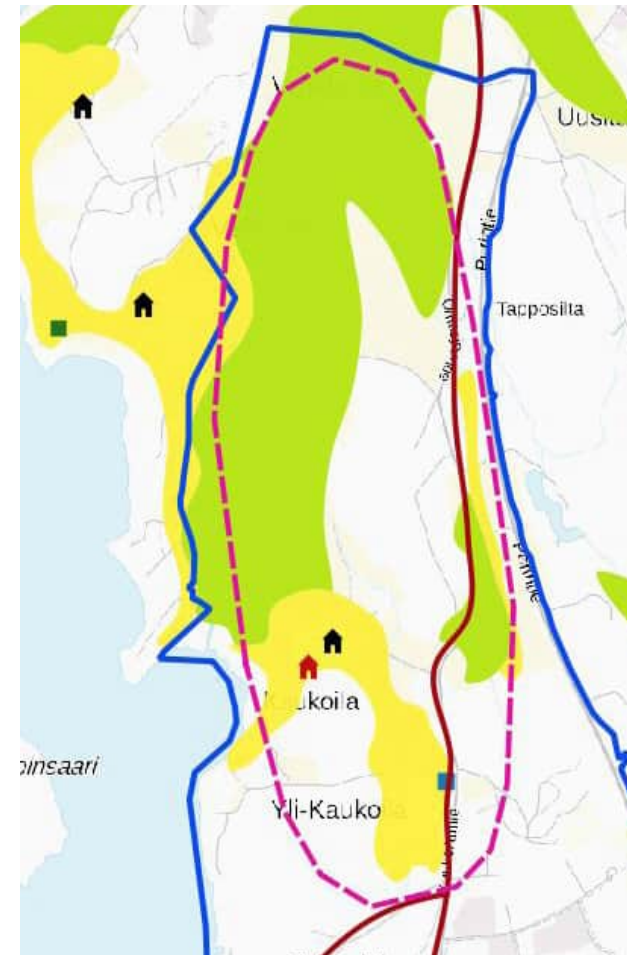
Viljelyaukean itäreunalla on harvaan sijoittuvaa asutusta 1900-luvun alkupuolelta ja myöhemmältä ajalta. Vanhempi rakennuskanta on ilmeeltään uudistunut. Aukean eteläreunalla, Veikkolantien varressa on lohkokivisokkelilla seisova perinteisen ilmeensä säilyttänyt vanhempi asuinrakennus.

Selvitysalueen keski- ja eteläosa on maastoltaan ja maisemaltaan vaihtelevampi, käsittäen metsäisiä kallioselänteitä, joita jakavat kapeat viljelylaaksot. Eteläinen osa on Kaukoilan entistä kyläaluetta, jolle siirryttäessä Oinasjoentie muuttuu Kaukoilantieksi.

Kaukolan (Kaukoilan) kylän kylätontti on sijainnut nykyisen Kaukoilan tilakeskuksen kohdalla. Tilan vanha päärakennus on sijainnut 2010-luvulla valmistuneen uuden päärakennuksen paikalla. Kaukoilankujan varressa säilyneet vanhat maatilarakennukset, mm riihi ja hirsiaitta ja puurakenteinen navetta, sekä asuinrakennus ovat maisemassa tunnusomaisia.

Alueen eteläosassa sijaitsee Kokkokallioon rajautuva Yli-Kaukoilan tilakokonaisuus, joka nykyään toimii hevosatilana. Kaukoilantieltä johtavan tilustien varteen istutetut hopeapajut, asuin- ja talousrakennukset johdattelevat Hiidenveden läheisyydessä sijaitsevaan pihapiiriin, jonka rakennuskanta on uudistunut 1950-luvun alussa. Rannassa on säilynyt paikalla sijainneen 1900- perustetun Kaukoilan sahan rakennusten jäänteitä.

Alueen keskiosassa sijaitsevalle metsäisellä mäellä, Koivikkomäentien varteen on muodostunut asutusta 2000-luvulla.

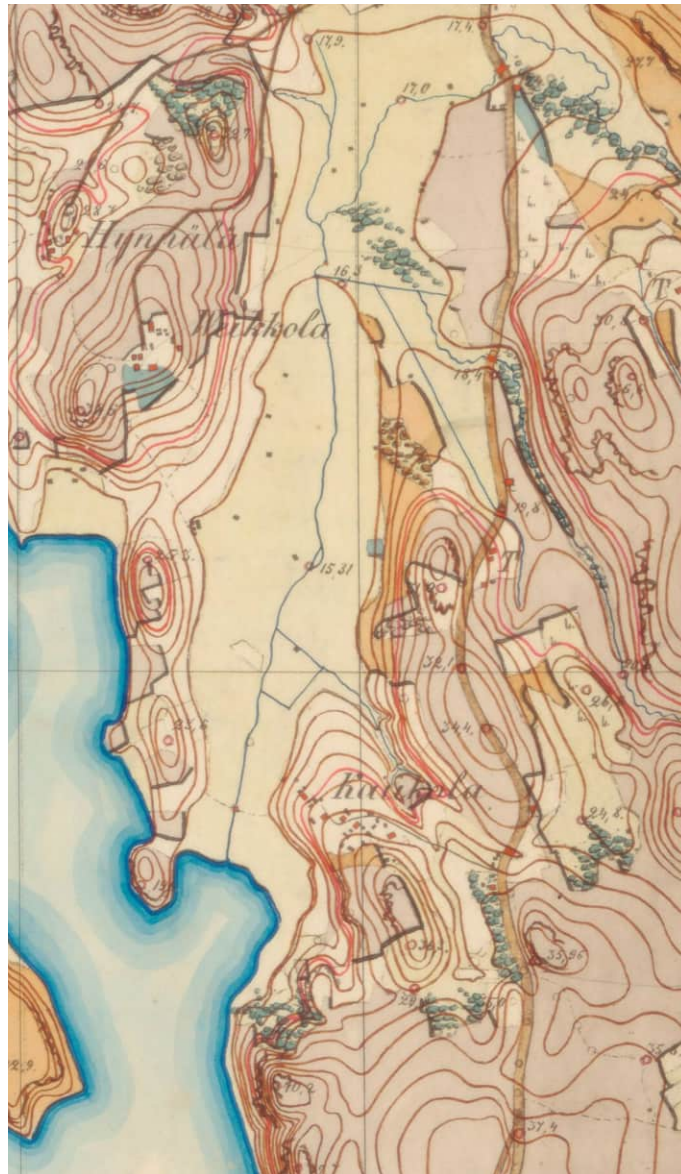


- Kylät 1560-luvulla
- Kuninkaan kartasto 1776-1805
- niitty
 - pelto
 - talo
 - torppa
 - kylä
 - mylly
 - muu kohde
 - tiestö

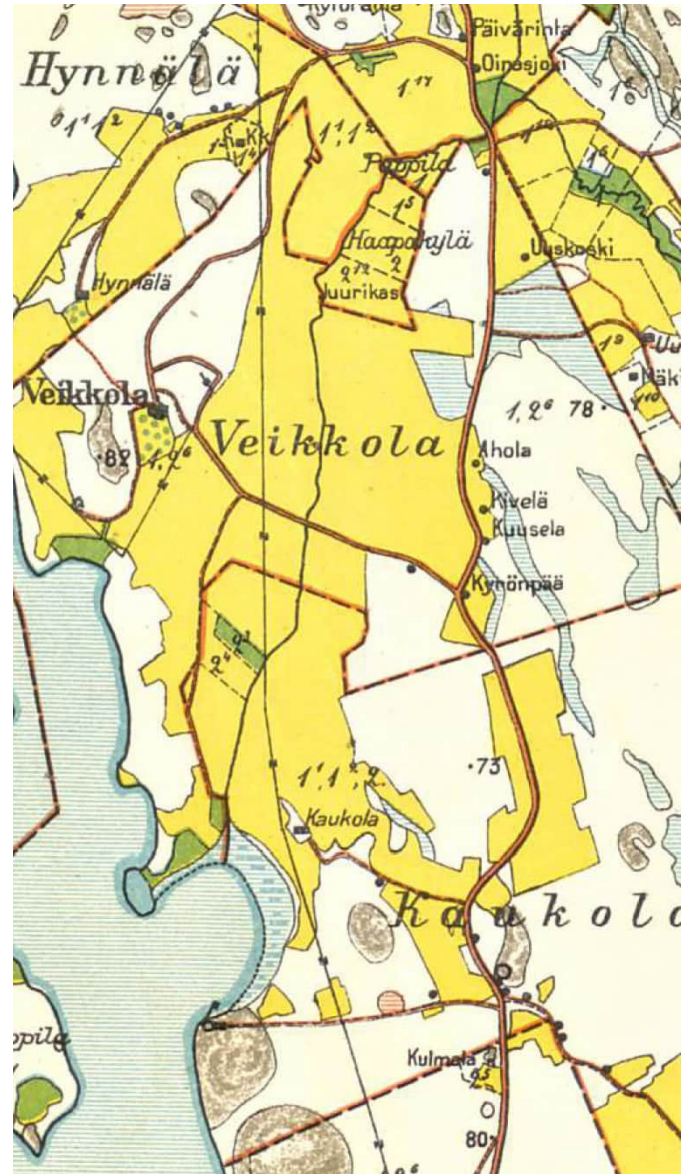


Näkymiä Oinasjoentieltä laajan viljelyaukean yli

KAUKOILA - VEIKKOLA



Senaatin kartta vuodelta 1871, karttaote (KA)



Vihdin kartta vuodelta 1923-1924, karttaote (KA)



Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)



Ilmakuva vuodelta 1968 (MML)

Kaukoilan kylän asutushistorian vaiheita

Varhaisin tunnettu asutus Kaukoilan kylässä sijoittuu Hiidenveden itäran-nalla sijaitsevan lahden pohjukkaan. Kylässä oli 1500-luvun puolessa välissä 4 taloa, joista kaksi autioitui 1500-luvun lopulla. Asutuksen yleisluet-telossa vuodelta 1580 mainitaan kylän taloiksi Alastalo ja Ylitalo. 1600-luvulla kylän pellot arvioitiin melko hyväksi savipelloiksi, mutta niityt vähäi-siksi. Kylällä oli humalatarha ja kalavesiä. 1700-luvulla Kaukoilan Ylitalo oli Härkälän säterin ja Alitalo Ruskelan rusthollin augmenttitalo. Kaukolan kylä oli yhdessä jakokunnassa Veikkolan kylän kanssa.

Isojakotoimituksessa vuonna 1779 Kaukoilan kylän kantatalot olivat Ylitalo (nro 1) ja Alitalo (nro 2). Kylässä oli sotilastorppa, joka sijaitsi Kaukoilaan

johtavan tien ja Helsinkiin johtavan maantien risteyksessä.

Ylitalo jaettiin 1820-luvulla Westergårdiin ja Östergårdiin. Kaukoilan Alitalo toimi kestiekievarina 1700- ja 1800-luvuilla. Uusi kantatalo kylään muodos-tettiin 1947, jolloin Ylitalon osataloista (1:1 ja 1:2) ja Alitalosta muodos-tettiin Ylitalo (nro 3), jonka pinta-alaksi tuli 249,2 ha. Ylitalo halottiin vuonna 1951 kahdeksi osataloksi, jotka ovat Yli-Kaukoila ja Kaukoila. Kaukoilan tila-keskus sijaitsee vanhan kylätontin kupeessa.

Kaukoilaan perustettiin vuonna 1900 höyrysaha, joka kuitenkin paloi vuonna 1908. 1910-luvun lopulla se aloitti toimintansa uudelleen ja siirtyi viimeistään 1920-luvulla Lohjalle. (Forsius 1992, Hurme 2012)



KAUKOILA - VEIKKOLA

Kaukoila

Isojakotoimituksessa 1779 Kaukoilan kylän kantatalot olivat Ylitalo ja Alitalo. Ylitalo halottiin 1826 Westergårdiksi ja Östergårdiksi. Uusi kantatalo kylään muodostettiin 1947, jolloin Ylitalon osa taloista (1: 1 Westergård ja 1 :2 Östergård) sekä Alitalosta (nro 2) Kaukoila 3:48. muodostettiin Ylitalo (nro 3). Ylitalo halottiin vuonna 1951 kahdeksi taloksi, Kaukoila ja Yli-Kaukoila.

Kaukolan tilalla on säilynyt ryhmä vanhoja puurakenteisia talousrakennuksia, joista osa on huonokuntoisia. Päärakennus on purettu, pellon laidalla on vanhempi 1900-luvun asuinrakennus. Useaan pihapiiriin jakautuvassa ympäristössä on lisäksi uudempaa rakennuskantaa.



Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)



Kaukoilan päärakennus 1900-luvun alussa. Kuva Suomen maatilat, osa I 1931.

Kaukoilan nykyistä rakennuskantaa



Näkymiä Oinasjoentieltä kohti Kaukoilan tilaa



KAUKOILA - VEIKKOLA

Yli- Kaukoila

Kaukoilaan perustettiin vuonna 1900 höyrysaha, joka sijaitsi Yli-Kaukoilan rannassa. Vuonna 1908 sahan kaikki rakennukset paloivat ja toiminta keskeytyi. 1910-luvun lopulla saha aloitti toimintansa uudelleen.

Vuoden 1949, lohkomisen jälkeen on tilan rakennuskanta uudistunut. Vanhin säilynyt rakennus Yli-Kaukoilankujan puolivälissä sijaitseva, aikanaan Kaukoilan kasarmiksi kutsuttu asuinrakennus. Lohkokivisokkelilla seisova hirsirunkoinen rakennus on tiettävästi siirretty nykyiselle paikalleen 1910-luvulla. Rakennuksen ilme on jonkin verran uudistunut 1980-luvulla ja myöhemmin tehtyjen korjausten seurauksena, jolloin mm julkisivut ovat saaneet lisälämmöneristyksen, ja ulkovuoraus sekä ikkunat on uusittu. Pihassa on lisäksi liiteri ja 1970-luvun paikkeilla rakennettu sauna.

Nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1952, tämän jälkeen puretun vanhan päärakennuksen viereen. Se on leveärunkoinen talo, jossa vastakkaisissa nurkissa on tupa ja sali. Julkisivuissa näkyvät aikakaudelle ominaiset yksityiskohdat, pystyrimavuoraus ja pystyjakoiset puuikkunat. Puupilarein kannateltu avokuisti päätykolmioineen on erityinen klassisismiin viittaava aihe. Kookas hahmo ja mittasuhteet viittaavat siihen, että rakennuksen runkona on saatettu käyttää muualta siirrettyä vanhempaa hirsirunkoa. Pihapiirissä on 1940-1950-luvun vaihteessa rakennettu pieni saunarakennus, navetta ja talousrakennuksia 1950-luvulta. Puutarhamaisesti istutetussa pihassa ja tien varressa kasvaa suurehkoja pihapuita mm tammea, koivua ja hopeapajua. Rannassa on 1960-luvun linjakasta arkkitehtuuria edustava sauna.



Ilmakuva vuodelta 1955 (MML)



Ilmakuva vuodelta 1955(MML)

Yli-Kaukoilankujaa reunustaa hopeapaju-istutukset.



Päärakennus



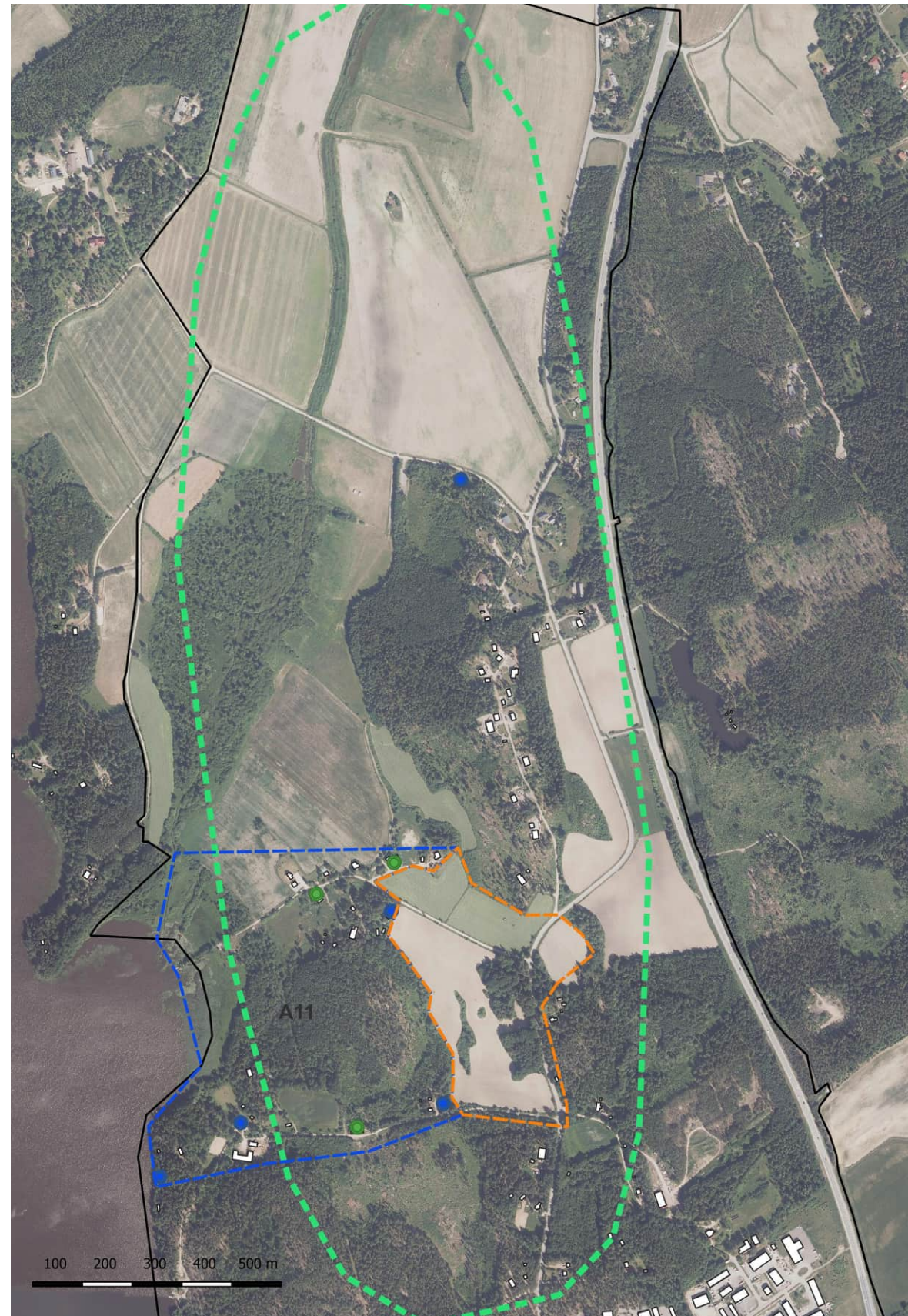
Vanhempi asuinrakennus Yli-Kaukoilankujan varressa



Navetta



Sauna järven rannalla



NOYK kulttuuriympäristöselvitys 2025
arvokkaat kohteet ja alueet

avoin kulttuurimaisema

rakennettu kulttuuriympäristö

kulttuuriympäristön vaalittava kohde

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 1

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 2

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 3

NOYK 2025 muutos- ja selvitysalue

suositukset

- vanhojen tilakeskusten Kaukoilan, Yli- Kaukoilan kulttuuri-historiallisesti arvokas rakennuskanta pihapiireineen sekä näiden suhde ympäristöön säilytetään, rakennetun kulttuuriympäristön ja siihen liittyvän avoimena säilytettävän viljelyaukean rajaukset on merkitty kartalle
- mahdollinen vähäinen täydennysrakentaminen pihapiirien läheisyydessä sovitetaan huolella ympäristöön.
- näkymät Ounasjoen- ja Kaukoilantieltä tilakeskuksia kohden säilytetään
- Meritien vanha historiallinen tielinjaus ja tien luonne säilytetään
- historiallinen maisemarakenne; vanhat viljelyaukeat ja niitä rajaavat metsäiset reunavyöhykkeet sekä metsäselänteet pyritään säilyttämään
- maisemallisesti merkittävän Veikkolan viljelyaukean rajauksia tulee täsmentää tarkentavan maisemaselvityksen pohjalta, jossa otetaan huomioon aukean kakki nykyiset reunavyöhykkeet ja etenkin näkymät Veikkolan tilakeskuksen ja järven suuntaan
- mahdollinen täydennysrakentaminen sijoitetaan ensisijaisesti puustoiselle alueelle Ounasjoentie ja Kaukoilantien läheisyyteen
- vähäistä rakentamista voidaan harkitusti osoittaa myös metsäselänteisiin tukeutuen peltoalueen reunaan, jolloin tulee huolehtia viljelyaukeiden puustoisesta reunavyöhykkeen säilymisestä täydentävin istutuksin
- Hiidenveden rantamaisema säilytetään

HAAPAKYLÄ

Selvitysalue käsittää Haapakylän kylään kuuluneen alueen Hiidenveden lounaisen Maanitunlahden pohjukassa. Vanha kyläontti ja tilakeskukset ovat sijainneet alueen ulkopuolella koillispuolella Kopun kartanon paikkeilla.

Alue on raivattu niitty- ja peltoalueeksi viimeistään 1700-luvulla.

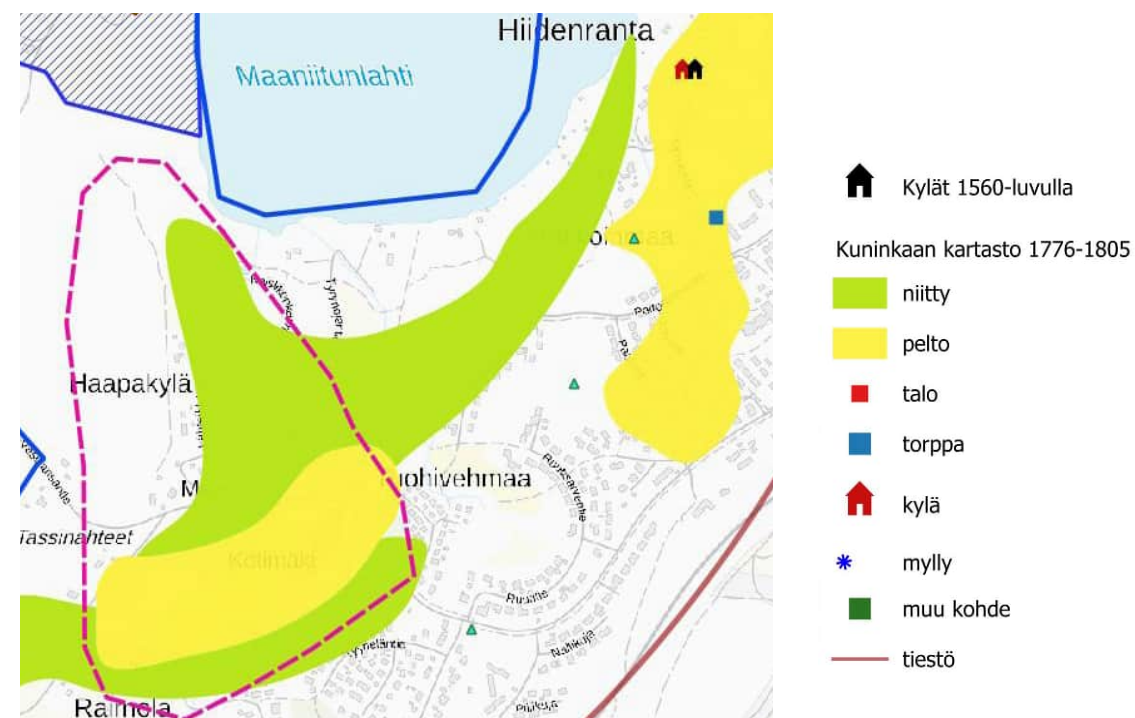
Tyrynojan varressa on sijainnut mylly. Alueen luonnetta on muuttanut itäreunalle 1980-luvulta alkaen rakentuneet Tuohivehmaan ja Haakkoinmaan pientaloalueet. myös alueen pohjoisosaan on 2014 vahvistetun Maaniitunlahden asemakaavan myötä muodostunut uutta pientaloasutusta. Kaavan mukainen tiestö on toteutunut mutta toistaiseksi on vain osa tonteista rakentunut.

Vanhaa viljelyaukeaa on säilynyt Vesikansantien eteläpuolella Tyrynojan varressa. Aukean reunoilla on myös vanhempaa rakennuskerrostumaa; länsipuolella on Kotimäen pientilan tilakeskus jälleenrakennuskaudelta ja itäpuolella 1905 lohkottu Tyynelän tila, jonka päärakennus on vanhimmilta osiltaan vuodelta 1892.

Tyynelän tilaan liittyy lampi. Tyynelän tila sisältyy vuonna 2000 vahvistettuun Tuohivehmaan asemakaavaan, jossa se on merkitty liikerakennusten alueeksi.

Vesikansantien varressa sijaitseva Majvikin asuinrakennus 1910-luvulta on autiona ja huonokuntoinen. Alueen pohjoispuolisella mäellä sijaitsee Vuorelan koulukoti, joka on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

Vesikansantie on vanha kylätie, joka näkyy ainakin 1800-l kartoilla.

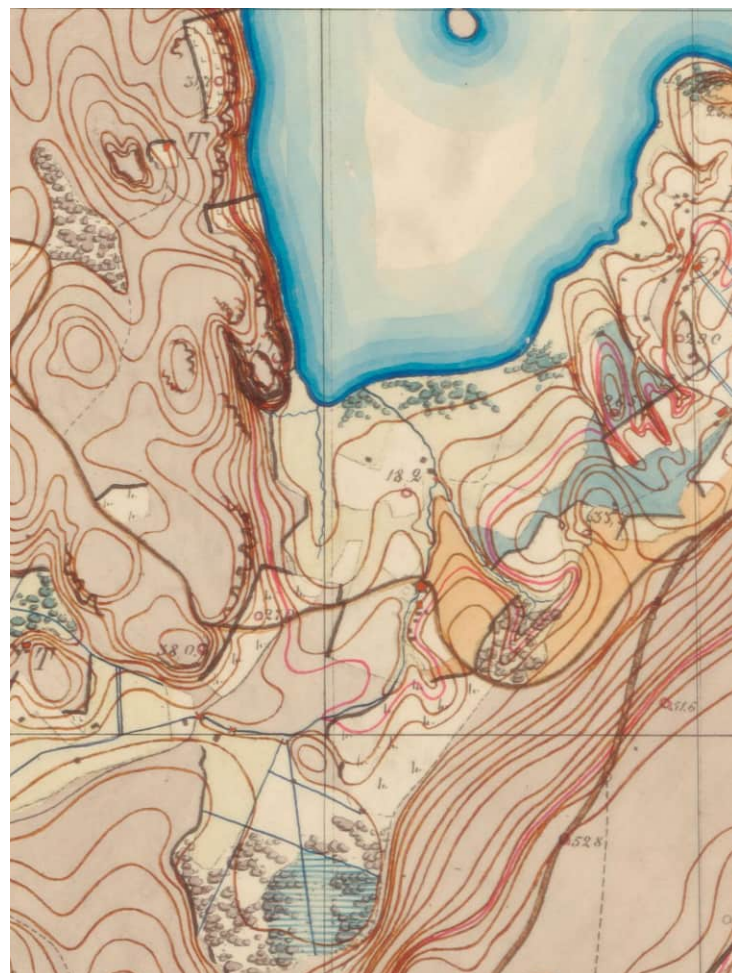


Kotimäen lato vanhan peltoaukean äärellä on maamerkki maisemassa

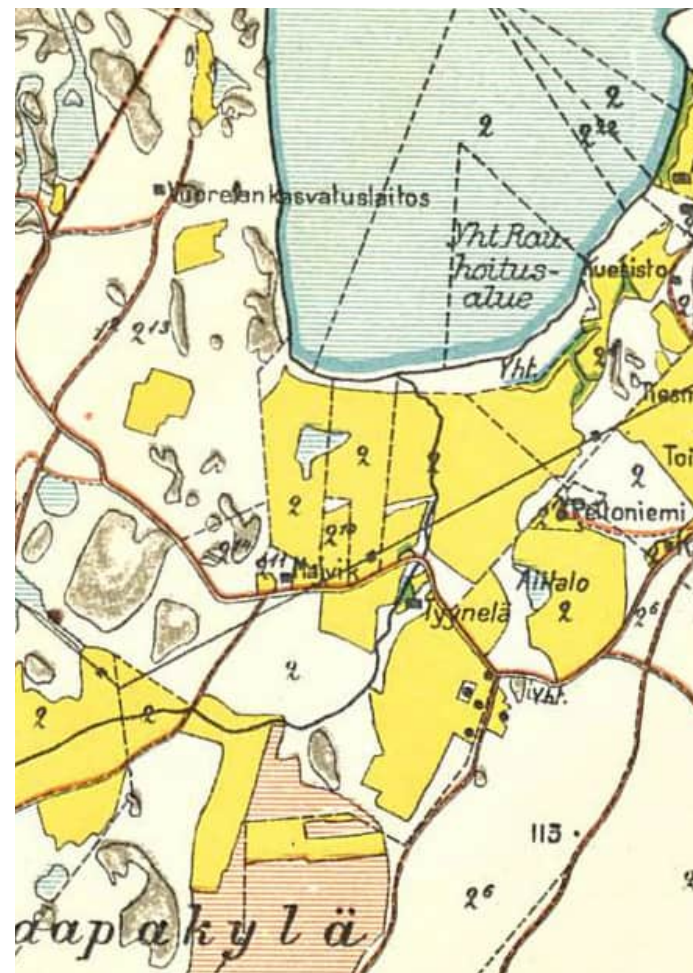


Entiselle peltoaukealle kaavoitetun Haapakylän uuden asuinalueen tieverkosto on rakennettu, mutta rakennuksia on vasta harvakseltaan.

HAAPAKYLÄ



Senaatin kartta vuodelta 1871, karttaote (KA)



Vihdin kartta vuodelta 1923-1924, karttaote (KA)



Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)



Ilmakuva vuodelta 1968 (MML)

asutushistorian vaiheita

Kylän vanhimmat pellot sijaitsevat Maaniitunlahden itärannalla ja niityt lahden etelärannalla, Maisemaan vaikutti 1800-luvun alussa isojako ja sen myötä asutusjärjestelyt, joissa taloja siirrettiin pois vanhoilta kylänteiltään. Samoin maisemaa muokkasi voimakkaasti kalkinlouhinta, jota suoritettiin Westergårdin Alitalon mailla sijaitsevalla kalkkivuorella. Kaikilla taloilla oli tuolloin oikeus kalkkivuoreen.

Liikenteellisesti keskeisen sijainnin ja Nummelan aseman läheisyyden vuoksi alkoi Haapakylän alueelle sijoittua erilaista julkista toimintaa 1800-luvun lopulta alkaen.

Haapakylän keskiajalta periytyvä vanha kyläkeskusta on maisemallisesti enää vaikeasti hahmotettavissa. Hiidenveden rantojen peltoaukeat ovat suurelta osin metsittyneet umpeen ja Hiidenrannan alueella on uudempaa tiiviisti rakennettua asuinalueita. Nummelan taajama on muodostunut pitkälti juuri Haapakylän vanhoille takamaille.

Varhaisin tunnettu asutus Haapakylässä sijoittuu Hiidenveden rantaan, Maaniitunlahden itärannalle. 1500-luvun puolivälissä kylässä oli neljä taloa, joista kaksi myöhemmin autioitui. Jäljelle jääneet talot olivat Kopun verotila ja Haapakylän rustholli.

(Forsius 1992, Hurme 2012)

HAAPAKYLÄ

Stetti 2:11

Stetti on erotettu kahtia jaetun Westergårdin Alitalon puolikkaasta vuonna 1910

palsta tilaksi. Tuolloin tilan pinta-alaksi tuli 1,6 hehtaaria.

Viereinen tila nimeltään Majvik lohkottiin Alitalosta vuonna 1926. Se jäi Stettin tilan pohjoispuolelle järvenrantapalstaksi Maaniitunlahden rantaan, eikä sillä paikalla ole enää rakennuksia. Nykyinen Stettin vanhempi asuinrakennus on todennäköisesti Majvikin päärakennus, joka on rakennettu noin 1910-luvulla. Rakennuksen on arveltu olavan Eliel Saarisen suunnittelema, mutta tälle olettamalle ei ole löytynyt vahvistusta. Rakennus on maisemallisesti näkyvällä ja arvokkaalla paikalla Kirkkojärven länsirannan lähellä, vaikka onkin jäänyt aivan asfaltoidun Härtsilään johtavan tien viereen. Pihapiirissä on säilynyt myös aitta, jonka runko on läpimitaltaan pienempi kuin leveä yläosa. Pihapiirissä on myös uudempi asuinrakennus.

Tyynelä 2:780

Tyynelä on lohkottu vuonna 1905 kahtia halotun Westergårdin toisen puolikkaan Ylitalon maista. Tuolloin tilan pinta-alaksi tuli noin 235 hehtaaria. Sotien jälkeen tilan maita lohkottiin mm. siirtolaisille, ja vuoteen 1954 mennessä oli tilan pinta-ala pienentynyt 78 hehtaariin. Tilan maita on edelleen lohkottu pientaloasutusta varten.

Tyynelän asuinrakennus on rakennettu vuonna 1892. Nykyisen ulkoasunta rakennus sai 1920-luvulla, jolloin sitä korotettiin ja jatkettiin. Siihen on tehty suuri remontti mm. 1950-luvun alussa.

Tilan mailla on ollut mylly, savenottopaikka ja tiilitehdas. Myllyssä on jauhettu viimeksi sotavuosina. Tiilitehdas oli toiminnassa ennen sotia. Myllyn ja tiilitehtaan rakennukset on purettu ja samoin talli/ navetan lähellä sijainnut vanha navetta. Tilan mailta on purettu myös riihi, sekä sotien jälkeen rakennettu puimala ja paja. Pihapiirissä on päärakennuksen ohella säilynyt pienehkö puuverhoiltu rakennus, sekä navetan tiilirunko.

Päärakennuksen länsipuolella on entinen tekojärvi, johon Lohjanharjulta puron kautta tuleva vesi padottiin maantien lähellä olevan padon avulla.



Tyynelän päärakennus



Tyynelän navetan rauniona säilynyt tiilirinkoinen osa



Majvikin vanha autioitunut asuinrakennus



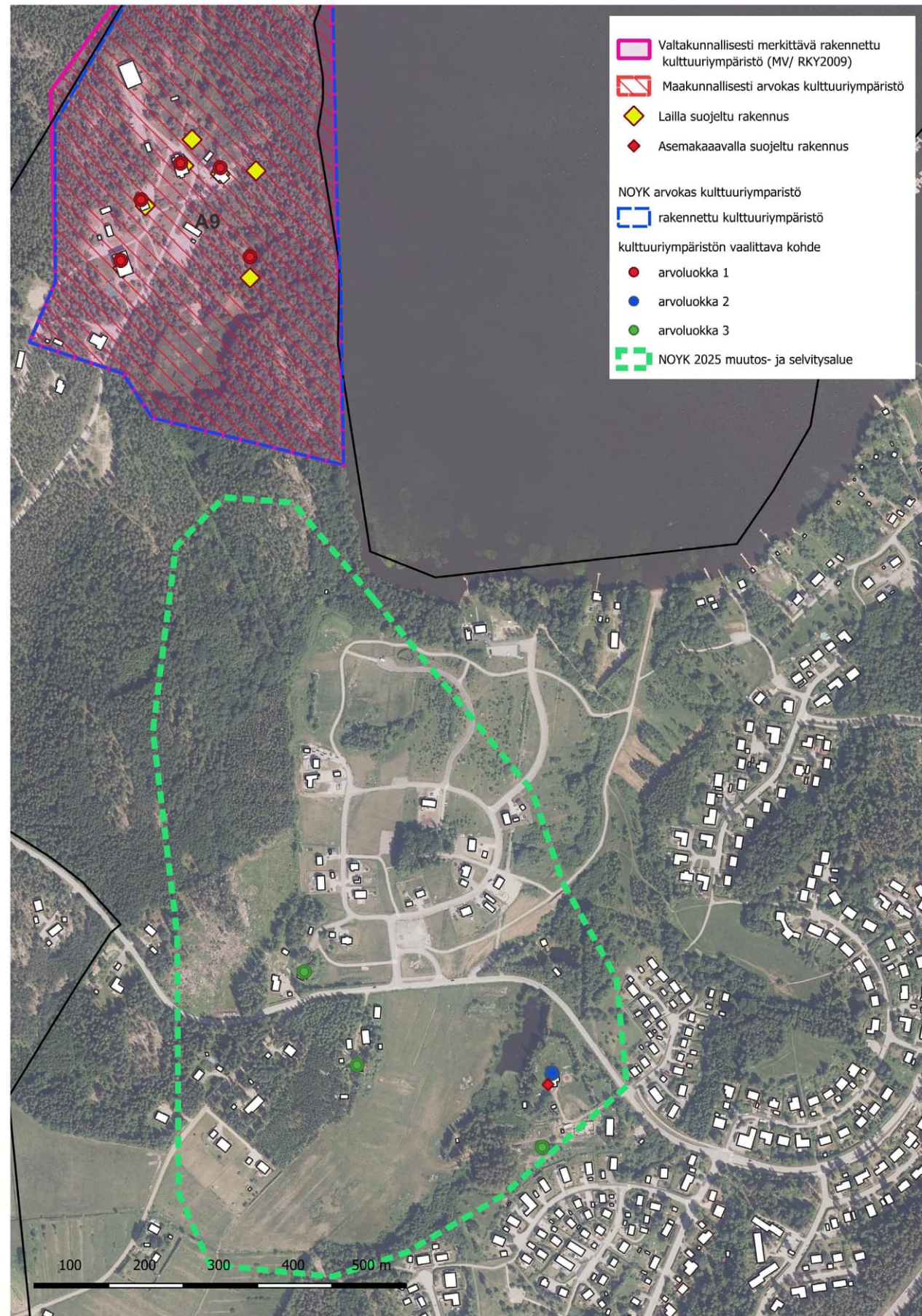
Hirsirakennus Tyynelän pihapiirissä



Kotimäen navetta



Kotimäen päärakennus



suositukset

- Tyrynojan varren ympäristö säilytetään avoimena, lampi säilytetään ja voidaan liittää osaksi puistoaluetta
- Vesikansantien ympäristössä säilytetään historiallista kerrostumaa maisemassa ja rakennuskannassa, myös täydennysrakentaminen on mahdollista
- jyrkät rinnealueet alueen länsiosassa säilytetään metsäisinä
- Kotimäen tilakeskuksen rakennuksista ainakin osa pyritään säilyttämään aukean reunalla historiallisena kerrostumana, navetan uudiskäyttöä suositellaan tutkittavan, pihapiiriin voidaan osoittaa ympäristöön sovitettua ja pihapuustoa vaalivaa täydennysrakentamista
- Tyynelän päärakennus pihapiireineen ja pihapuineen säilytetään, täydennysrakentamista voidaan osoittaa mm. talouspihan alueelle
- Majvikin vanhan päärakennuksen säilymisedellytykset selvitetään tarkemmin

HÄRKÖILÄN RYHMÄKYLÄ JA VILJEYSAUKEA

Alue käsittää Härköilän ja Lankilaan kyliin kuuluneen laajan loivasti kumpuilevan Enäjärveen rajautuvan. Rantaviiva on puustoinen ja estää näkymät järvelle. Luoteessa avoin maisematila jatkuu vuonna 1873 rakennetun Hanko-Hyvinkää rautatien yli Lankilanrinteen asuinalueelle.

Alue sijoittuu lounaassa Härköilän ja koillisessa Lankilan kylien vanhojen kylätonttien väliin. Härköilän kylätontin tuntumassa, xx rakentuneen Enärannan asuinalueen reunalla on säilynyt Hemmilän, Toimelan ja Yli-Rossin kulttuurihistoriallisesti merkittävä vuonna 2000 asemakaavalla suojeltu rakennusryhmä. Koillisessa Lankilan keskiaikaisen kylätontin paikalla ovat Yli ja Ali-Lankilan tilakeskukset vanhoine rakennuksineen. Rakennusryhmien maisemallinen arvo liittyy vahvasti niiden perinteiseen rajautumiseen avoimeen viljelyaukeaan, jossa tilakeskukset ovat hahmotettavissa jo kaukaa.

Alueen keskiosassa rantaan rajautuvassa Hemminiemen metsäsaarekkeessa on pienehkö loma-asuntojen ryhmä, jonka rakennuskanta on 1930-luvulta 1960-luvulle. Alueelle saavutaan pohjoisesta Lankilanrinteen asuinalueen ja edelleen Ali-Lankilan tilan kautta. Tien varressa on rautatien tasoristeys.

Muilta osin on ranta-alue rakentamaton. Lankilan puolella on kallioinen metsäinen niemi.

Alueen halki mutkittelee puro, jonka varressa paikoin kasvaa rehevää puustoa.

Alue oli 2000-l alun inventoinneissa arvoitettu maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi, nykyisessä maakuntakaavassa alue on pienennetty ja rajautuen Lankilan maatilakeskuksiin.



Selvitysalueen alustava rajaus



Ilmakuva vuodelta 2024 (MML)



Ilmakuva Härköilän kylästä vuodelta 1962. <https://www.nummela.info>



Härköilän ryhmäkylä Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)

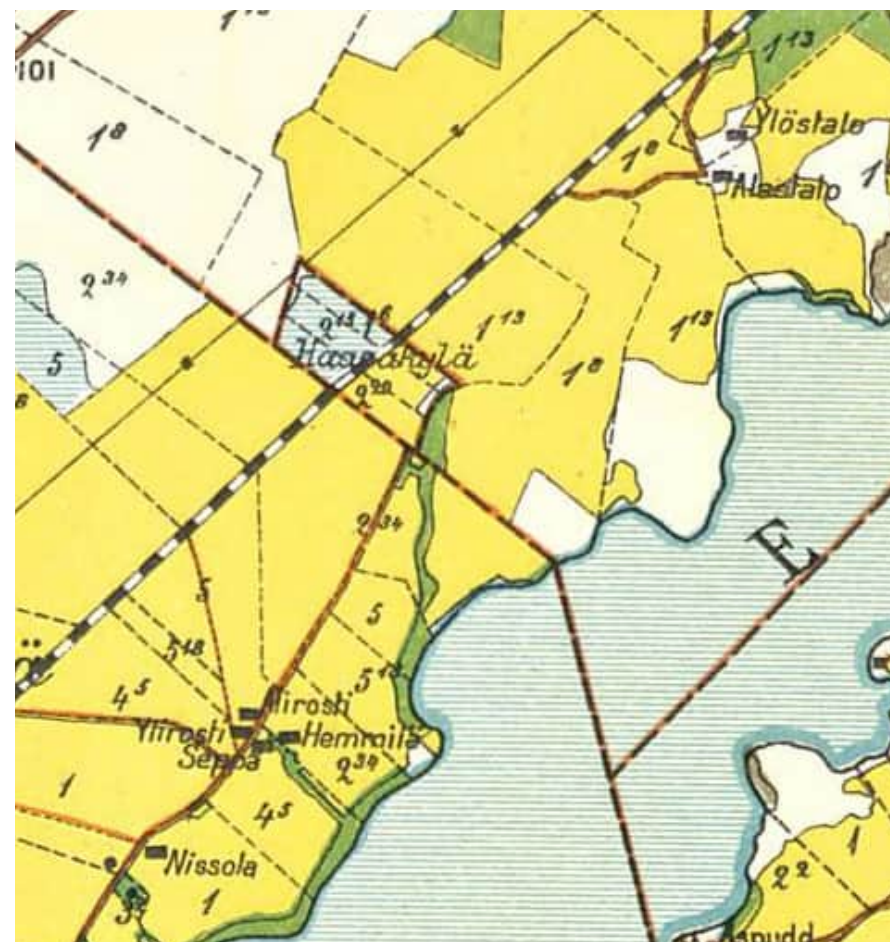


Lankilan ryhmäkylä Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)

HÄRKÖILÄN RYHMÄKYLÄ JA VILJEYSAUKEA



Senaatin kartta vuodelta 1871, karttaote (KA)



Vihdin kartta vuodelta 1923-1924, karttaote (KA)



Ilmakuva vuodelta 1966 (MML)

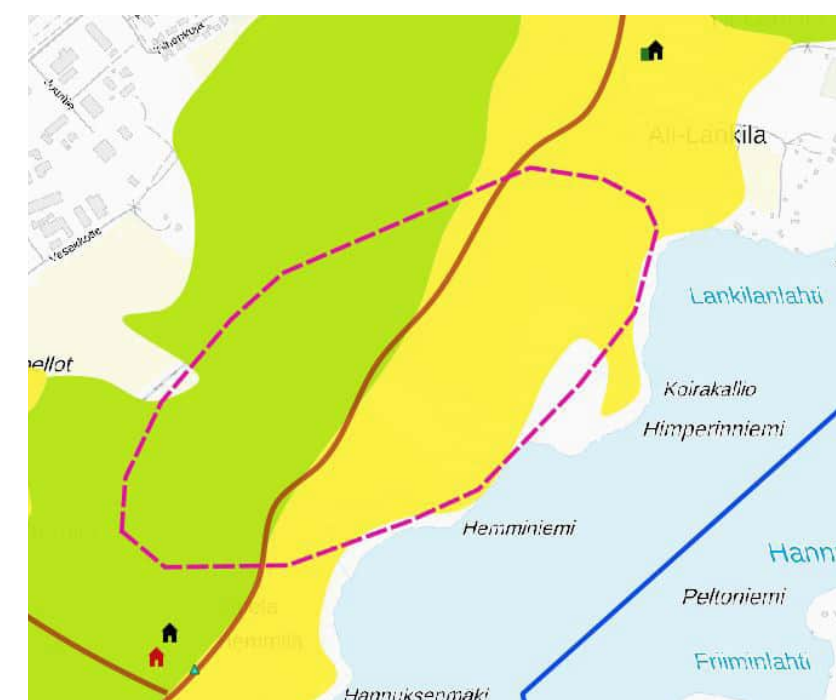
Asutushistorian vaiheita

Härköilä on yksi Vihdin vanhimpia kyliä. Härköilän vanhojen kantatalojen maille on kehittynyt Vihdin suurin taajama Nummela. Härköilän kylässä tunnetaan 1500-luvun lopulta lähtien viisi taloa: Nissola (nro 1), Hemmilä (nro 2), Tuusa (nro 3), Seppä (nro 4) ja Rosti (nro 5). Ne sijoituivat tiiviiksi ryhmäkyläksi mäelle lähelle Enäjärven rehevää lounaisrantaa. Vanha kylätontti on säilyttänyt ryhmäkylän rakenteensa. Kylätontilla sijaitsevat Hemmilän, Toimelan, Yli-Rostin ja Sepän tilat rakennuksineen, joista vanhimmat ovat 1700-luvulta. Vain harvassa pihapiirissä on tapahtunut uudisrakentamista 1940-luvun jälkeen. Karjalouden harjoitus tiloilla on vähitellen loppunut. Maatalouden pihapiirien lisäksi Härköilässä on joitakin vanhoja asuinrakennuksia, jotka ovat mm. entisiä syytinkiasuntoja ja työväen asuntoja.

1500-luvun puolessa välissä Lankilan kylässä oli 3-5 taloa, joista jäi 1500-luvun lopun autioitumisen jälkeen jäljelle yksi. Lankilan pellot arvioitiin 1600-luvulla savensekaisiksi ja hallanaroiksi. Niittyjä pidettiin alavina, soisina ja vähäisinä. Isojako suoritettiin Lankilan kylässä viljelymaiden osalta vuonna 1777. Mukana jaossa olivat Alastalo ja Ylöstalo.

(Forsius 1992, Hurme 2012)

-  Kylät 1560-luvulla
- Kuninkaan kartasto 1776-1805
-  niitty
-  pelto
-  talo
-  torppa
-  kylä
-  mylly
-  muu kohde
-  tiestö



HÄRKÖILÄN RYHMÄKYLÄ JA VILJEYSAUKEA

Nummelan keskusta on rakentunut suurelta osin Härköilän kylän maille. Vanha edelleen rakennettu kylätontti sijoittuu runsaan kilometrin etäisyydelle Keskipisteestä.

Härköilän kylän vaiheet tunnetaan jo keskiajalta. Kylän vanhimmat kantatilat Nissola, Hemmi, Tuusa, Seppä ja Rosti olivat olemassa jo isossajaossa 1700-luvulla. Kylä on poikkeuksellisen hyvin säilyttänyt ryhmäkylämäisen rakenteensa, jossa tilat ovat sijoittuneet tiiviisti samalle kylämäelle, usein maiseman korkeimmille kohdille.

Tiiviinä ryhmänä säilyneet kylän mautilojen pihapiirit vanhoinen asuin- ja talousrakennuksineen komeine pihapuineen ja istutuksineen luovat arvokkaan, perinteisen suomalaisen jo havinaistuneen maalaismaiseman kuvan. Avoimeen viljelymaisemaan rajautuva kylänmäki heijastaa vuositaisista maankäyttöä ja viljelykulttuuria.

Vuosisatoja avoimen viljelymaiseman keskellä kohonneen kylämäen länsireunaan 1970-luvulta alkaen laajentunut pientaloasutus on muuttanut maisemakuvaa.

1900-luvun alussa kylän isännillä oli paljon yhteistoimintaa. He perustivat kylälle oman sahan ja myllyn 1910-luvun lopulla, mikä kuvaa vahvaa paikallista yhteishenkeä ja omavaraisuutta.

Ryhmäkylän rakennukset pihapiireineen on suojeltu vuonna 2000 vahvistetulla asemakaavalla. Kyläalue sisältyi aiemman maakuntakaavan arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin, mutta jätettiin edellisessä maakuntakaavassa rajauksen ulkopuolelle.



Näkymä Toimelan ja Hemmilän rakennusten välistä kaakkoon viljelyaukean suuntaan



Ryhmäkylän kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia



Yli-Rostin päärakennus kyläraitin varressa on vanhimmilta osiltaan 1700-luvulta.



Nissolan nykyinen jugendtyylinen päärakennus on vuodelta 1911.



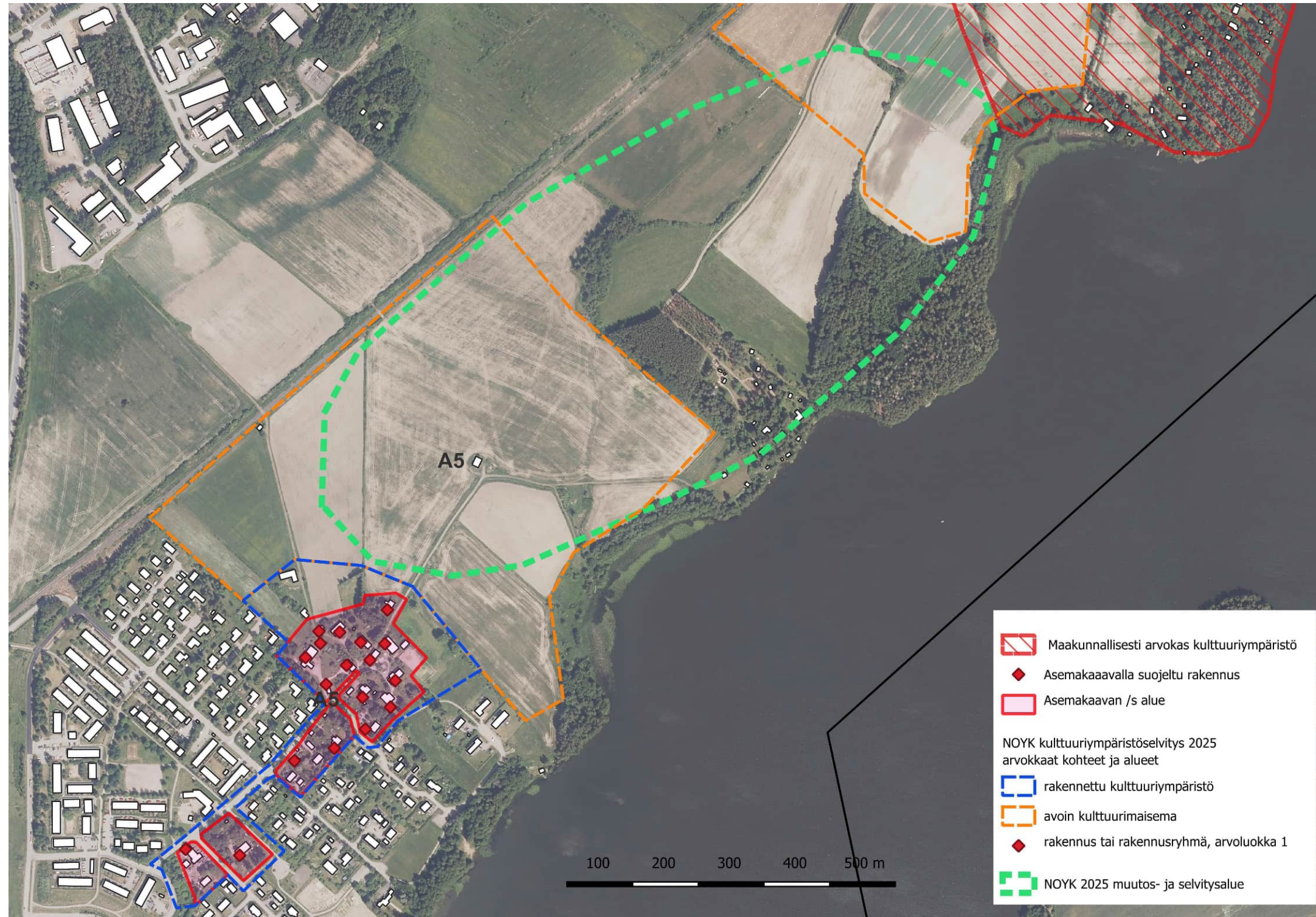
Ilmakuva alueelta , Vihdin kunta 2022-2023



Härköilän kylä junaradan suunnalta nähtynä.



Näkymiä viljelyaukealta



suositukset

- Härköilän kulttuurihistoriallisesti erityisen merkittävän ryhmäkylän ja Lankilan tilakeskuksen vanha rakennuskanta pihapiireineen, sekä näiden suhde avoimeen viljelymaisemaan säilytetään
- Näkymiä viljelyaukean yli arvokkaita tilakeskuksia ja ryhmäkylää kohden säilytetään
- Puustoinen reunavyöhyke viljelyaukean suuntaan säilytetään ja sitä täydennetään tarvittaessa lisäistutuksin
- Enäjärven rantamaisema ja rannan puustoinen vihervyöhyke säilytetään pääosin, näkymiä järvelle voidaan avata harkitusti
- Täydennysrakentamista suunniteltaessa tulee ottaa huomioon arvokkaan ryhmäkylän ja Lankilan tilojen näkyvyys maisemassa sekä avoimen maiseman erityispiirteet. Maisemallista asemaa voidaan vahvistaa myös toteuttamalla alueelle virkistystreittejä, joilta avautuu näkymiä kylärakennetta kohden.

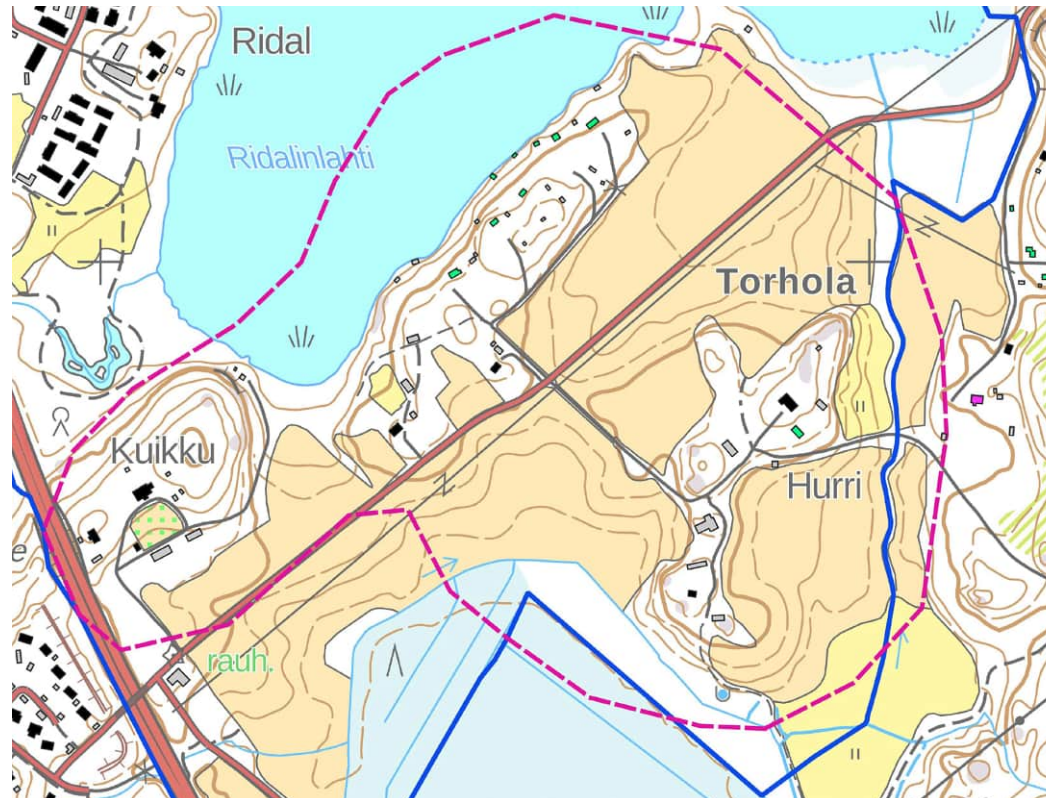
TORHOLAN KYLÄN POHJOISET ALUEET, KUIKKU JA HURRI

Selvitysalueeseen sisältyy Enäjärven Ridallahteen rajautuvat entisen Torholan kylän pohjoiset osat, jossa myös keskiaikainen kylätontti sijaitsee.

Maisema on pienipiirteisesti vaihtelevaa, eheiden metsäreunojen rajaamat vanhat viljelyalueet asettuvat metsäisten selänteiden ja metsäsaa-
rekkeiden väliin. Asutus sijoittuu näille selänteille eikä juuri korostu maisemassa. Vanhan kulttuuri-
maiseman piirteet hahmottuvat edelleen hyvin maisemassa. Lusilantien varressa seisova kookas
punamullattu lato on alueen agraarihistoriaan liittyvä portinomainen maamerkki. 1900-luvun
alkupuolella peltolaakson läpi linjattu Lusilantie korvasi tilakeskusten läpi metsäselänteitä pitkin
kulkeneen aiemman kylätien.

Kulttuurimaisemaan liittyvät Kuikun kantatilan ja Hurrin jo ainakin 1700-luvulta tunnetun maatilan
talouskeskukset vanhoine rakennuksineen ja pihapiireineen, Lusilantien varressa näkyvä 1930-
luvun maatila. 1930-luvulta alkaen muodostunut Hynnämäen loma-asutus on osa Enäjärven
rantamaisemaa, ei erotu peltomaisemassa.

Vuonna 2025 vahvistettu Kuikun asemakaava osoittaa peltoaukean lounaisosaan tiivistä pien-
taloasutusta, joka tulee sulkemaan avoimen maisematilan ja muuttamaan ympäristön luon-
netta, samalla myös Kuikun tilan asemaa mais-
massa muuttuu.



Selvitysalueen alustava raja



Ilmakuva vuodelta 2024 (MML)



Näkymä Lusilantietä kaakkoon

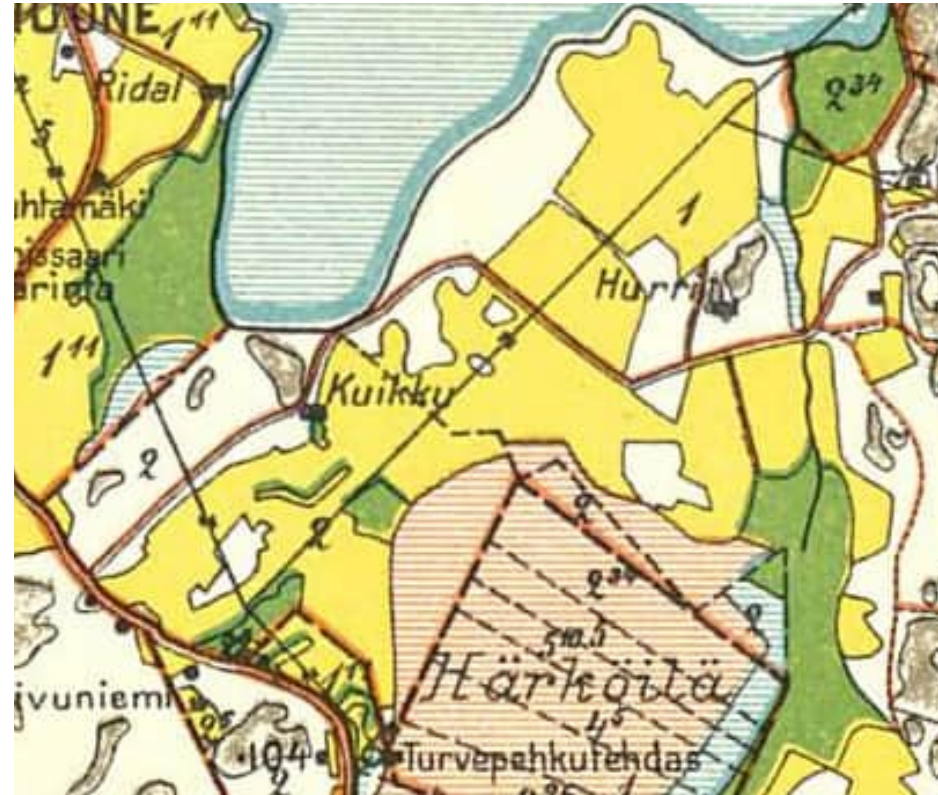


Näkymä Lusilantietä kaakkoon, vasemmalla Hynnämäen talo, oikealla Hurri

TORHOLAN KYLÄN POHJOISET ALUEET, KUIKKU JA HURRI



Senaatin kartta vuodelta 1871, karttaote (KA)



Vihdin kartta vuodelta 1923-1924, karttaote (KA)

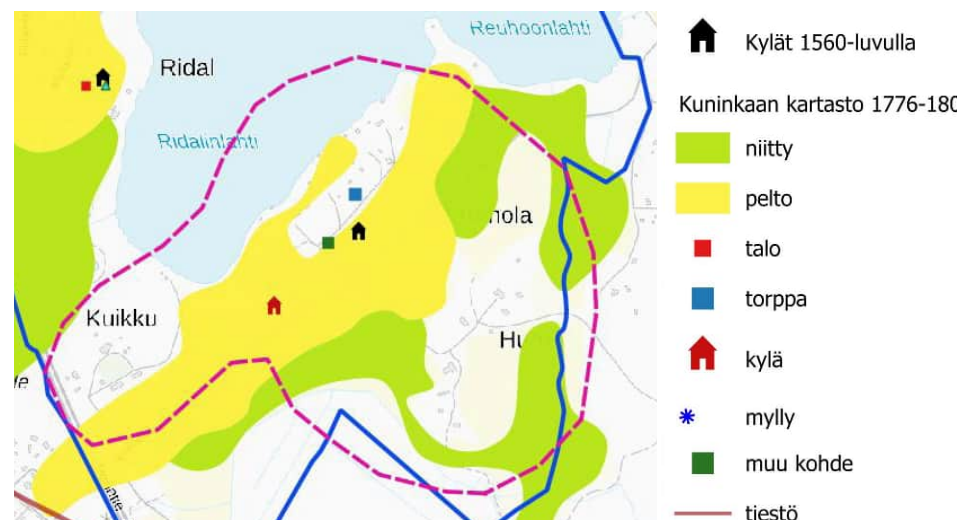
asutushistorian vaiheita

Torholan kylä sijaitsee Enäjärven eteläisestä nurkasta etelään jatkuen aina Huhmarjärveen saakka. Kylän varhaisimpia asutuksen merkkejä on löydetty jo 1300-luvulta. Kylä on muodostunut Enäjärven eteläkärjen eli Ridalinlahden kaakkoisrannalla olevalle mäenkumpareelle, jonka ympärillä oli riittävästi hyvää viljelysmaata. Kylän vanhimmat niityt sijaitsivat kylätontin eteläpuolella olevan suon reunoilla ja Kypärijärven lähellä nykyisen Härköilän kylän alueella. Asutuksen yleisluettelossa vuodelta 1580 mainitaan Torholan kylässä Hurrin talo, josta lähtien on taloa ainakin asuttu.

Isojako suoritettiin kylässä viljelysmaiden osalta vuonna 1775, ulkotilusten ja metsämaiden osalta vuonna 1778. Mukana jaossa olivat Hurrin ja Kuikun verotalot, jotka 1700-luvulla olivat Tervalammen rusthollin augmentti-taloja. Torholan Kuikun talossa on toiminut kestikievari 1800-luvulla.

(Forsius 1992, Hurme 2012)

Vuoden 2019 arkistotutkimuksen ja Kuninkaan kartaston perusteella Hurrin tonttimaa oli sijoitettu nykyisen Hurrin tilakeskuksen alueelle, mutta vuoden 2023 Vihdin Nummelan N203 -asemakaava-alueen inventoinnin arkistaselvityksen perusteella Hurrin vanha tonttimaa siirrettiin vuoden 1775 kartalla näkyvälle paikalle nykyisen Hurrin tilakeskuksesta länteen. (kyppi)



Ilmakuva vuodelta 1955 (MML)



Vanha lato Lusi-lantien lounais-päässä on maisemallinen maamerkki.



Hurrin tilasta vuonna 1933 lohkottu Hynnämäki on maisemassa näkyvällä paikalla. Pihapiirin hyvin säilynyt rakennuskanta on pääosin 1930-luvulta. Maisemallinen ja kulttuurihistoriallinen arvo.

TORHOLAN KYLÄN POHJOISET ALUEET, KUIKKU JA HURRI

Kuikka

Kuikun kantatalon, jota myös Kuikun kartanoksi on kutsuttu, maapinta-ala oli vuonna 1786 suoritettujen isojaon jälkeen noin 208 hehtaaria. Tila lohkottiin vuonna 1979 kahdeksi eri tilaksi. Tilan vanha nimi Kuikka jäi tuolloin muodostetun suuremman tilan nimeksi, jossa ei ollut rakennuksia. Myöhemmin Kuikun kiinteistölle on rakennettu Huhmarnummen koulu.

Kuikun talouskeskus vanhalla kylätontilla sai vuoden 1978 lohkomisissa nimen Kuikunmäki. Tilakeskuksen vanha päärakennus on melko kookas lähes 2-kerroksinen hirsirunkoinen rakennus vuodelta 1906. Pihapiirissä on aitta 1700-luvulta, toinen aitta 1850-luvulta, vaja 1800-luvulta, karjakeittiö/ sauna ja kalustovaja 1900-luvun alusta sekä navetta/hevostalli vuodelta 1958. Lisäksi pihassa on leikkimökki 1920-luvulta ja huvimaja.

Jäljelle jääneet Kuikun kantatalon maat ovat kylässä hajallaan, ja kylän eteläosissa. Kuikun maille on rakennettu Huhmarnummen koulu 2000-luvulla.

Kuikunmäen maista lohkottiin vuonna 1986 pehtorin asunto erilleen omaksi tilaksi.¹

¹ Hurme 2012



Kuikun päärakennus 1900-luvun alussa. Kuva Suomen maatilat, osa I 1931



Kuikun päärakennus



Kuinkuntien tiehaara.



Kuikun talousrakennuksia.



Ilmakuva vuodelta 1937 (MML)



Ylä-Kuikun päärakennus on vanhimmilta osiltaan 1870-luvulta.



Kuikun talousrakennuksia.

TORHOLAN KYLÄN POHJOISET ALUEET, KUIKKU JA HURRI

Hurri

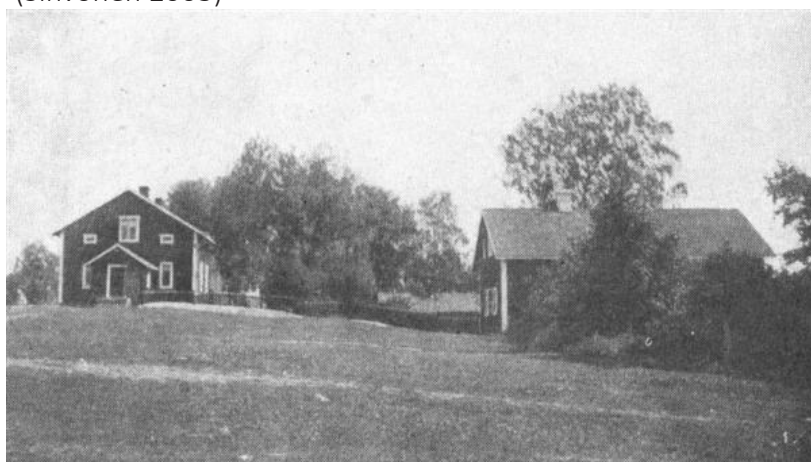
Asutuksen yleisluettelossa vuodelta 1580 mainitaan Torholan kylässä Hurrin talo, josta lähtien on taloa ainakin asuttu. Nykyiselle paikalle talo ilmeisesti siirtyi isojaon yhteydessä 1775-luvulla.

Pihassa edelleen säilynyt vanha päärakennus (vuodelta 1760?) oli rakennustelineiden peittämänä, nykyinen rapattu päärakennus on vuodelta 1943. Rakennukseen liittyy avoveranta, jossa aumakatto. Pihapiirissä on säilynyt ryhmä vanhempia talousrakennuksia, mm rankarakenteinen kalustovaja, jossa vellikello, hirsiaitta ja kuivuri. 2003 inventoinnissa mainittu navetta on purettu 2015-2017. Erillään päärakennuksen pihapiiristä, sen eteläpuolella on kuivuri, vanha saha ja työväenasunto (1900-l alusta)

Laaja pihapiiri loivasti kohoavan peltojen ympäröimän mäen päällä. Pihapiirin laidassa on vanha kiviaita.

Kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen arvo. Vanhan päärakennuksen säilyneisyys ja suojeluarvo tulisi tarkistaa.

(Sihvonen 2003)



Kuva Suomen maatilat, osa I 1931



Nykyisen päärakennuksen paikalla näkyy vuoden 1937 ilmakuvassa toisen suuntainen rakennus. (MML)



Tilan rakennukset eivät juurikaan erotu peltomaisemassa.



Uusi päärakennus



Pihapiirin talousrakennuksia



Vanha päärakennus



TORHOLA, KUIKKU JA HURRI

Hynnänmäen loma-asutus

Enäjärven kaakkoisrannan metsäselänteelle 1930-luvun lopulta alkaen muodostunut loma-asuntojen ryhmä, jossa lähes alkupe-
räisessä kunnossa on ainoastaan yksi 1950-luvun lomarakennus.
Selänteen luoteispuolelle sijoittuvat rakennukset ovat osa Enäjärven
rantamaisemaa, eivätkä näy kaakkoispuolisessa viljelymaisemassa.



2017 jälkeen rakennettu - tai kokonaan uudistettu loma-asunto



Hynnänmäki loma-asunto vuodelta 1956, hirsiaitta puutarha.

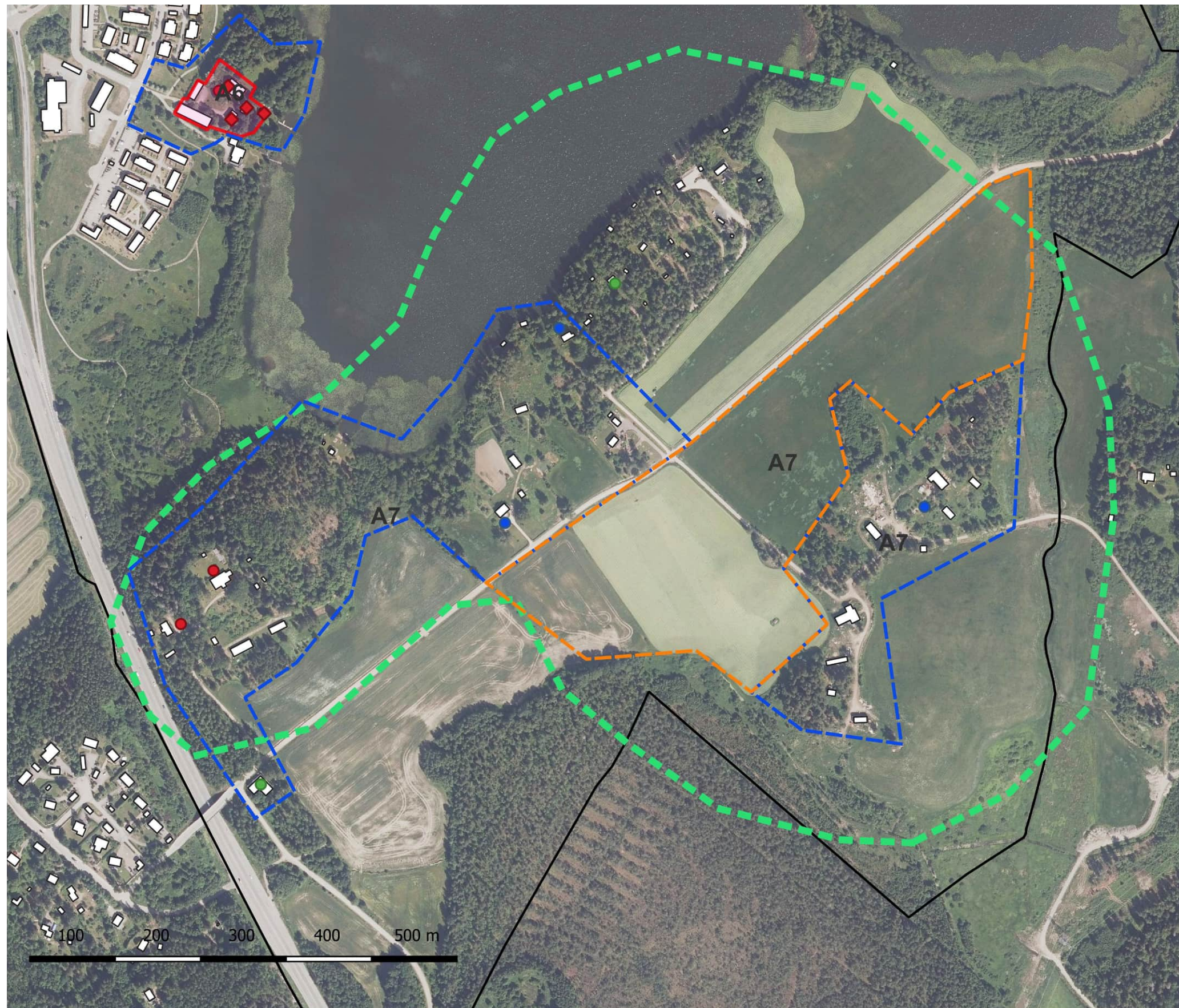


ilmeeltään uudistunut loma-asunto ja rantasauna v 1948, Matinmäki



1937 rakennettu funkkistyylinen loma-asunto ja rannassa sijaitseva hirsisauna samalta ajalta olivat kesällä 2025 uudistavan peruskorjauksen alla.





suositukset

- Maiseman historialliset piirteet, avoimet viljely- aukeat ja puustoisille vyöhykkeille sijoittuva rakentaminen pyritään pääpiirteittäin säilyttämään. Kuikun asema-kaava tulee toteutuessaan muuttamaan tilannetta alueen lounaisosassa
- Hurrin ja Hurrin tilakeskusten kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta pihapiireineen säilytetään, näkymät viljelyaukean yli tilakeskuksia kohden säilytetään.
- Tilakeskusten suhde maisemaan säilytetään.
- Tilakeskuksen yhteyteen voidaan osoittaa ympäristöön sovitettua ja arvokasta maisemapuustoa säilyttävää täydennysrakentamista
- Mahdollista täydennysrakentamista voidaan tutkia Lusilantien luoteispuolelle sekä huolella maisemaan sovittaen myös Hurrin kaakkoispuoleiselle peltoaukealle. Aukealle rakennettaessa tulee varmistaa puustoisien reunavyöhykkeen säilyminen riittävien istutuksin
- Enäjärven rantamaisema säilytetään
- Hynnämäoen varteen muodostuneen loma-asutuksen mittakaava ja kerroksellinen rakennuskanta säilytetään, muutoksia suunniteltaessa otetaan erityisesti huomioon alueen maisemallisesti herkkä sijainti

◆ Asemakaavalla suojeltu rakennus

□ Asemakaavan /sa tai /s-alue

NOYK kulttuuriympäristöselvitys 2025
arvokkaat kohteet ja alueet

□ avoin kulttuurimaisema

□ rakennettu kulttuuriympäristö

kulttuuriympäristön vaalittava kohde

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 1

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 2

● rakennus tai rakennusryhmä, arvoluokka 3

□ NOYK 2025 muutos- ja selvitysalue